

САДОВИЙ ЛАНДШАФТ – ЯК ОБ’ЄКТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТУРИЗМУ

У статті описано актуальні напрямки розвитку сільського туризму в українській сільській місцевості. Розглянуто особливості функціонування садового ландшафту як об’єкту сільського туризму. Проаналізовано переваги використання плодового саду в аграрному та промисловому туризмі. Виокремлено низку своєрідних рекреаційних «послуг», які спроможний реалізувати садовий ландшафт. Проаналізовано потенціал території України що до включення садових ландшафтів як туристичних об’єктів у структуру сільського та промислового туризму, а також у рекреаційну діяльність. Виокремлено промислові об’єкти галузі садівництва, що можуть стати предметом огляду в екскурсійних маршрутах не лише сільського, але й промислового туризму.

В статье описаны актуальные направления развития сельского туризма в украинской сельской местности. Рассмотрены особенности функционирования садового ландшафта как объекта сельского туризма. Проанализированы преимущества использования плодового сада в аграрном и промышленном туризме. Выделено ряд своеобразных рекреационных «услуг», которые способен реализовать садовый ландшафт. Проанализирован потенциал территории Украины что до включения садовых ландшафтов как туристических объектов в структуру сельского и промышленного туризма, а также в рекреационную деятельность. Выделены промышленные объекты отрасли садоводства, которые могут стать предметом обзора в экскурсионных маршрутах не только сельского, но и промышленного туризма.

This article describes current trends in the development of rural tourism in Ukrainian countryside. Peculiarities of the garden landscape functioning as a rural tourism are considered. The advantages of orchard using in the agricultural and industrial tourism are analyzed. Singled out a number of distinctive recreation "services" that is able to implement a garden landscape. The potential of Ukrainian territory concerning the inclusion of garden landscapes as tourist sites in the industrial structure of agriculture and tourism, as well as recreational activities is analyzed. Industrial facilities of horticulture have been singled out, which may be the subject of review in tour itineraries not only agricultural, but also industrial tourism.

Наприкінці ХХ ст. активного розвитку набула туристична діяльність у сільській місцевості. В результаті виник новий напрям у туризмі – сільський туризм, заснований на активному відпочинку в сільській місцевості. Сільський туризм швидко поширився країнами Європи: Угорщиною, Чехією, Польщею, Словаччиною, Великобританією. Сьогодні його сфера є найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства. Найбільший інтерес до сільського туризму зумовила можливість відпочиваючих задовольнити рекреаційні потреби, відновити життєві сили на територіях із позитивною екологічною ситуацією та ознайомитись із особливостями сільського життя. Привабливим є різноманіття туристичних занять: пізнавальних (культурно-історичні, етнографічні, природні цінності), розважальних (полювання, рибна ловля, збір грибів, ягід, трав, викачка меду), оздоровчих (купання у

водоймах, фізична господарська праця, постійний контакт з природою) [1,с.167]. Перераховані вище переваги роблять сільський туризм одним із ефективних та перспективних видів рекреаційної діяльності.

Розвиток туризму у будь-якому регіоні базується на трьох складових: природному (натуральному, натурально-антропогенному, антропогенному) ландшафті або окремих (історичних, архітектурних) його елементах, наявності туристів та відповідної інфраструктури [3,с.4]. Сучасний етап туристичного розвитку сільської місцевості також робить акцент на природних, культурно-історичних особливостях території та соціальних умовах, що сприятиме економічному розвитку рекреаційного району, і відповідно, виведе його на краще місце у системі об'єктів туристичного ринку [1,с.167].

Проте, туризм у регіоні інколи може розвиватися за наявності лише туристів та ландшафтних комплексів. Сьогодні, екскурсоводи що надають відповідні послуги, акцентують увагу на пам'ятках історії, архітектури та заповідних об'єктах природи. Часто поза увагою залишається «оригінальне, унікальне поєднання всіх цих пам'яток і об'єктів природи - ландшафт». Варто пам'ятати про те, що ландшафт є однією з основних складових туризму, яка безпосередньо впливає на якість туристських послуг [3,с.4]. Прикладом цього є сільськогосподарський ландшафт українського села.

В Україні сільський туризм існував давно, адже в селах, які не мали відповідної рекреаційної бази, у літній період було багато відпочиваючого міського населення. В сучасній формі напрям почав розвиватися лише останні 10-15 років [6]. Українське село приваблює сотні тисяч туристів різноманітністю та красою ландшафтів, самобутнім фольклором, народним мистецтвом, смачними домашніми стравами, зокрема багатими лікувально-рекреаційними ресурсами та історико-архітектурною спадщиною. Вирізняється наше село добрими, працьовитими і темпераментними людьми.

Актуальності в Україні набув і сільський аграрний туризм – вид сільського туризму, що передбачає використання майна фізичних осіб, особистих селянських та фермерських господарств з метою рекреації – тимчасового розміщення (проживання) туристів та активного їх залучення до традиційних форм сільського господарювання. Це закономірно, оскільки, одними із фонових для України є сільськогосподарські ландшафти. Зокрема, кожен регіон має свої специфічні природні, історичні та соціально-економічні особливості, що дає змогу суттєво урізноманітнювати туристську діяльність. Такою особливістю для Поділля є садові ландшафти, які мають глибокі корені в історії цього мальовничого регіону. Зокрема Вінниччину – по праву називають центром яблуневого краю, адже за останні десять років вона лідирує серед інших областей держави за площею багаторічних насаджень та іншими показниками галузі. Сьогодні до Співки сільського зеленого туризму Вінницької області

входить чотирнадцять садиб (табл.1, рис.1), однак садові ландшафти (рис.2) у структурі їх діяльності не задіяні.

Таблиця 1

Садиби Спілки сільського зеленого туризму Вінницької області

Район	Населений пункт	Назва садиби
Барський	Бар	
	Гайове	Подільська Родина
	Гармаки	Родинне гніздо
	Комарівці	Калиновий світ
	Кузьминці	На коні
Гайсинський	Губник	Родинне гніздо
Літинський	Кам'янка	Ненькина колиска
Могилів-Подільський	Могилів-Подільський	
	Бернашівка	Затишок
Немирівський	Перепеличчя	Медова заводь
Тиврівський	Канава	Родинне гніздо
Тростянецький	Ладжин	
Ямпільський	Буша	Подільська хата, Чарівний куточок

Рис.1. Населені пункти, садиби яких входять до Спілки сільського зеленого туризму Вінницької області

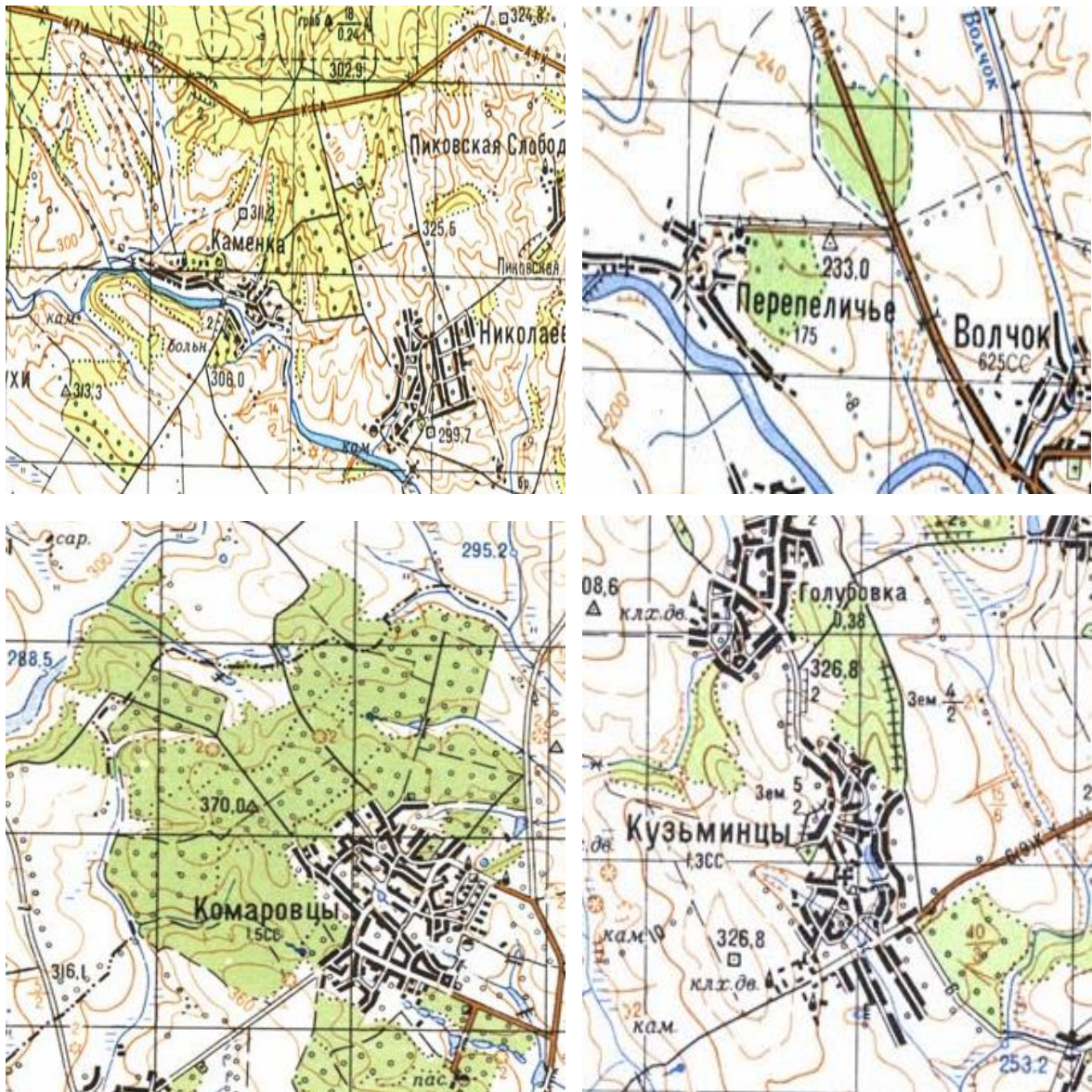

Рис.2. Населені пункти з багаторічними плодоягідними насадженнями

Садовий ландшафт є своєрідним, особливим, неповторним витвором рук людських. Органічне поєднання неповторної краси та користі добре задовольняють потреби найвибагливішого туриста. Влітку суцільний затінок саду закриє від пекучих променів сонця, восени – від дощу. А ще кращий сад восени: в кронах добре помітні плоди, під вагою яких нагинається гілля. Приємний настрій подарують велике рум'яне яблуко, ніжна запашна груша, м'який персик, соковиті вишні та черешні. Навесні зачарує сад зеленим листям та буйним білим і рожевим цвітінням.

Плодові дерева та сади як тепер, так і раніше, цінують не лише за їх смачні та корисні плоди, але й за неймовірну їх красу у період цвітіння та плодоношення, за красу їх різноманітних крон. Сьогодні науковці в галузі плодового декоративного садівництва вивели чимало спеціальних декоративних форм плодових дерев, які вражають різноманітністю та яскравістю забарвлення квітів, великими та численними суцвіттями,

значною кількістю та декоративністю плодів, забарвленням листя та своєрідною будовою крон. Декоративні сорти яблунь, груш, вишень, черешень, персиків, абрикос та інших плодових дерев в останні роки значно збільшили свою численність. Значна їх кількість може успішно сприяти закладанню декоративних плодових садів, які є гарною складовою сільського туризму.

Окрім забезпечення відпочинку, естетичної та пізнавальної функції, сад сприяє розширенню можливостей реалізації продукції особистого господарства як готових продуктів харчування [1,с.167]. Адже так приємно теплим сонячним ранком вийти у сад, зібрати до сніданку стакан малини, чи зірвати ароматну полуницю та із задоволенням поласувати. Таким чином, турист має можливість здійснити прогулянку садом, зібрати вподобані плоди та збагатити свій організм вітамінами. А домашній компот? Не із сухофруктів, а «живий» – рожевий, з чорної смородини, із легким ароматом малини та яблук... Що може бути краще у похмурий день? Чи варто лишати себе задоволення насолоджуватись дарами саду? Тим більше, коли корисне цілком поєднується із приємним. Співставивши багатий вітамінний склад плодів та естетичну красу плодових дерев, можна з легкістю зазначити – скільки у садах чарівності!

Доцільно створити системи садів, де можна було б зберегти й розмножити притаманні лише певній місцевості сорти плодових дерев і кущів. Сади стародавніх сортів яблунь, груш, слив, вишень та інших дерев для туристів були б не менш цікавими, ніж інші природні об'єкти. Відповідно сім'ї, які приймають відпочиваючих, мають вдосконалювати та розширювати асортимент фруктових дерев, ягідників, позитивно змінювати їх структуру з метою зацікавлення туристів.

Відчутний вплив на набір послуг, що представлені у системі сільського туризму, здійснює галузева спеціалізація. Сільське господарство включає підгалузі рослинництва та тваринництва, які мають безпосереднє значення для конкретизації набору послуг і визначають привабливість сільської праці для відпочиваючих в сільській місцевості. Так, наприклад, спеціалізація господарства території на галузях садівництва може стати важливою передумовою зайнятості відпочиваючих на роботах зі збору плодів, ягід, винограду. Окрім того, актуальним для розвитку сільського туризму є поява нових форм ведення господарства (особливо фермерства) [1,с.168]. Отже, сільськогосподарський туризм є не лише базою становлення «сільського туризму», але й фоновим для інших видів туристичної діяльності [3,с.5].

Садовий ландшафт як туристичний об'єкт доцільно використовувати і у промисловому туризмі, що почав розвиватися в Україні останніми роками. Для підприємців здійснення таких туристичних маршрутів та екскурсій сприяє презентації компанії та галузі загалом, виступає оригінальним способом представити свою продукцію. Для туристів – це можливість побачити виробничі потужності, ознайомитися з історією

розвитку галузі, та на власні очі побачити процес створення відомих товарів [4,с.92].

Велику увагу власній рекламі приділяють європейські та американські міста, адже для більшості з них – це спосіб життя. Тому, як бачимо, виникають гірськолижні, театральні, торговельні, книжкові, ботанічні, кавові, винні міста. Ці типи міст не склалися історично, вони були обрані містами свідомо. В цьому випадку варто згадати про поняття «бренду території», головною метою якого є створення сильного та конкурентоспроможного регіону. Розробляється він для підтримки просування товарів та послуг, вироблених у регіоні та ін. Розробка туристичного бренду території дозволяє підтримувати розвиток різних видів туризму, в тому числі промислового [5,ст.112]. Прикладом бренду території в Україні є всесвітньо відомий горілчаний завод у Немирові.

У кожній області України є промислові об'єкти, які можуть викликати інтерес у туристів. Якщо говорити про об'єкти промислового туризму у галузі садівництва, то до них можна віднести: завод «Коктебель», компанії «Сандора» і «Джаффа», завод соків та напоїв «Ерлан» (ТМ «Біола»). У Вінницькій області – «Вінні Фрут», «Поділля Обст», «Пфаннер Бар», Могилів-Подільський та Мурафський консервні заводи.

Отже, промисловий туризм стимулює розвиток промислових регіонів, дозволяє використовувати існуючі промислові об'єкти у повному обсязі, не потребує створення додаткової інфраструктури. Через використання уже існуючих промислових об'єктів, промисловий туризм у селі потребує менше часу та інвестицій для розвитку, ніж інші види туризму [5,с.113]. Таким чином, садові ландшафти у структурі сільськогосподарського туризму спроможні відіграти важливу роль, оскільки, урізноманітвивши природні ресурси сільської місцевості, посилюють можливість їх комплексного використання. Наприклад, поєднання полювання, риболовлі, збір грибів, плодів, ягід, лікарських рослин одночасно, посилює соціально-економічний ефект від їх використання [1,с.168]. Садові ландшафти надають можливість реалізації таких «послуг»:

1. відпочинок на свіжому повітрі;
2. споживання свіжих якісних плодів, які є джерелом вітамінів, органічних кислот та інших корисних сполук;
3. реалізація естетичних, духовних потреб;
4. фізична господарська праця;
5. реалізація пізнавальної мети відпочинку (інформація про місцеві сорти, особливості догляду за садом, формування декоративного саду);
6. знайомство із народною творчістю (пісні, легенди які розповідають про плоди, плодів дерева) та кулінарією (старовинні рецепти страв та напоїв із фруктів).

Враховуючи вище згадані аспекти, у межах України та окремих її регіонів можна використовувати садовий ландшафт як об'єкт

сільськогосподарського туризму у сільській місцевості, а поєднання сільського господарства та рекреаційної діяльності в межах спільної території буде корисним як для суспільства, так і для природи.

Використані джерела:

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І. Биркович // Стратегічні пріоритети: Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1(6). – С.138-143.
2. Грець О.П. Малый туристический бизнес в сельской местности: обоснование предпосылок развития / О.П. Грець // Культура народов Причерноморья. – 1999. - №10. – С.167-170.
3. Денисик Г.І. Туризм в антропогенному ландшафтознавстві / Г.І. Денисик, Л.І. Стефанков // Туризм як фактор розвитку регіону. – Вінниця, 2011. – С.3-7.
4. Кулеш В.Г. Перспективи розвитку промислового туризму в світі та Україні / В.Г. Кулеш // Вісник ДІТБ. – 2010. - № 14. – С.90-95.
5. Кулеш В.Г. Промисловий туризм як основа функціонування туристичного бренду індустріального регіону / В.Г. Кулеш // Вісник ДІТБ. – 2012. - № 6. – С.109-114.
6. Чеглей В.М. Сільський зелений туризм як вид рекреаційної діяльності / В.М. Чеглей // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип.163. частина 1

УДК (338.48-32:796.9) (252.451/454)

Коковський Л.О.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

В статті запропонована система індикаторів процесів природокористування на регіональному рівні на основі поєднання підходів щодо оцінки природо-ресурсного потенціалу та використання природних ресурсів у економічному та екологічному вимірах.

Ключові слова: природокористування, система показників, природо-ресурсний потенціал, використання природних ресурсів.

В статье предлагается система индикаторов процессов природопользования на региональном уровне на основе сочетания подходов к оценке природно-ресурсного потенциала и использования природных ресурсов в экономическом и экологическом измерениях.

Ключевые слова: природопользование, система показателей, природно-ресурсный потенциал, использование природных ресурсов.

The paper is dedicated to formation of a system of indicators to measure environmental processes at the regional level through a combination of approaches of estimation of natural-resource potential and natural resources using in economic and environmental dimensions.

Keywords: indicators system, natural resource potential, natural resources using.

Постановка проблеми. Природні ресурси є фундаментом існування суспільства та основою економіки. З кожним десятиріччям масштаби природокористування стають значнішими, а наслідки для навколишнього середовища відчутнішими. Саме поняття «природокористування» охоплює весь вплив суспільства на природу, в тому числі і на її охорону, освоєння,